

НАСІМ НІКОЛАС ТАЛЕБ

ПРОКРУСТОВЕ ЛОЖЕ

ФІЛОСОФСЬКІ ТА ЖИТТЄВІ АФОРИЗМИ

*Переклала з англійської
Валерія Глінка*

«НАШ ФОРМАТ» · Київ · 2019

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

ЗМІСТ

<i>Прокруст</i>	9
<i>Примітка</i>	11
<i>Прелюдія</i>	13
КОНТРАНАТИВИ	18
ПИТАННЯ ОНТОЛОГІЧНІ	26
СВЯЩЕННЕ І МИРСЬКЕ	28
МОЖЛИВІСТЬ, УСПІХ, ЩАСТЯ І СТОЇЦИЗМ	32
ПРИЄМНІ Й НЕ ДУЖЕ ПРОБЛЕМИ ЛОХІВ	42
ТЕЗЕЙ, АБО ЖИТИ ПО-СТАРОДАВНЬОМУ	47
РЕСПУБЛІКА ЛИСТІВ	54
ЗАГАЛЬНЕ І КОНКРЕТНЕ	62
ОМАНА ВИПАДКОВОСТІ	64
ЕСТЕТИКА	68
ЕТИКА	70
СТІЙКІСТЬ І АНТИКРИХКІСТЬ	79
ІГРОВА ОМАНА І ТЕРИТОРІАЛЬНА ЗАЛЕЖНІСТЬ	83
ЕПІСТЕМОЛОГІЯ І ВІД'ЄМНЕ ЗНАННЯ	86
СКАНДАЛ ПЕРЕДБАЧЕННЯ	89
БУТИ ФІЛОСОФОМ І НАМАГАТИСЯ НИМ ЗАЛИШАТИСЬ	91
ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ Й ІНШІ ДУЖЕ ВУЛЬГАРНІ ТЕМИ	95
МУДРЕЦЬ, СЛАБАК І ВЕЛИЧНИЙ	103
НЕЯВНЕ І ЯВНЕ	109
ПРО РІЗНОВИДИ ЛЮБОВІ Й НЕЛЮБОВІ	113
КІНЕЦЬ	116
<i>Післямова</i>	117
<i>Подяки</i>	123

ПРОКРУСТ

У грецькій міфології Прокруст був жорстоким власником невеликого маєтку в Коридалі, що в Аттіці, саме на шляху між Афінами й Елефсіном, де проводились таємничі обряди. Прокруст по-своєму уявляв гостинність: захоплював подорожніх, щедро їх годував, а потім запрошував поспати на особливому ліжку. Він хотів, щоб те прийшлося гостеві ідеально. Занадто високим людям, які не влезали, відрубав «зайвину» гострою сокирою; тих, кому бракувало зросту, розтягував (подейкували, ніби насправді звали його Дамаст або Поліфемон, але отримав прізвисько Прокруст, що означає «розтягувач»).

За поетичною іронією, Прокруста занапастила його ж гостинність. Одним із відвідувачів був безстрашний Тезей, який пізніше здолав Мінотавра. Після звичного обіду Тезей змусив Прокруста вкластися на те ліжко. А щоб той ідеально вмістився, Тезей відрубав йому голову. Так Тезей своїми методами відплати наслідував Геркулеса.

У більш жорстокій версії (наприклад, у «Бібліотеці» Псевдо-Аполлодора) у Прокруста було два ліжка — велике й маленьке; невисоких жертв він змушував вклатися у велике ліжко, а високих — у маленьке.

Кожен афоризм тут розповідає про своєрідне прокрустове ложе — ми, люди, стикаючись з обмеженістю наших знань

і з непоміченим, небаченим та невідомим, намагаємося компенсувати свою невпевненість. Ми заганяємо життя і світ у жорсткі рамки, підлаштовуємо під знайомі ідеї, малі категорії, конкретні словники і стандартні думки, що іноді має вибухові наслідки. Ба більше, ми не помічаємо такого налаштування, як не помічають самовпевнені кравці, переконані, що їхні костюми ідеальні, тому саме клієнтів варто підігнати під вбрання. Наприклад, дуже мало людей усвідомлює, що ми змінюємо мозок школярів за допомогою ліків, щоб вони пристосувались до плану навчання, а не намагаємось пристосувати план до дітей.

Через те, що пояснення вбиває привабливість афоризмів, зараз я лише натякну на головну тему цієї книжки — подальша дискусія буде в післямові. Далі ви знайдете окремі думки, які крутяться навколо моєї головної ідеї про те, *як ми справляємось і як нам варто справлятися із невідомим*. Ця ідея більш глибоко розкрита у моїх книжках «Чорний лебідь» (The Black Swan)* і «Омана випадковості» (Fooled by Randomness)**.

---

* Видавництво «Наш формат» також надрукувало книжку Насіма Талеба «Чорний лебідь. Про (не)ймовірне у реальному житті». — *Прим. пер.*

** Мое використання метафори прокрустового ложа не лише про стандарти, які не завжди підходять; це радше про зміну неправильної змінної, у цьому разі людини, а не ложа. Завважте, щоразу, коли помиляєтья так звана «мудрість» (укупі з технічною ефективністю), можна говорити про прокрустове ложе.

ПРЕЛЮДІЯ

Людина, якій ви найбільше боїтесь заперечити, — це ви самі.

***

Ідея стає цікавою, коли ви починаєте боятись довести її до завершення.

***

Люди значно менш зацікавлені в тому, що ви намагаєтесь їм показати, ніж у тому, що ви намагаєтесь приховати.

***

Фармацевтичні компанії краще справляються з тим, щоб винайти хвороби для наявних ліків, ніж винайти ліки від наявних хвороб.

***

Щоб зрозуміти визвольну дію аскетизму, зважте на те, що втратити весь свій статок не так болісно, як втратити лише його половину.

***

Щоб зробити з дурня банкрута, дайте йому інформацію.

[Купить книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

* * *

Формальний навчальний процес для знань — це те саме, що проституція для кохання; на перший погляд, вони досить близькі одне до одного, але для нелюда — це не те саме*.

* * *

У науці вам треба зрозуміти світ; у бізнесі вам треба, щоб інші розуміли його неправильно.

* * *

Я підозрюю, що вони вбили Сократа, бо є щось страшенно непривабливе, чуже й нелюдське в тому, щоб мислити чітко.

* * *

Освіта робить мудрого трохи мудрішим, але вона робить дурня в рази небезпечнішим.

* * *

Перевірка ідеї на оригінальність — це не відсутність одного-єдиного попередника, а наявність багатьох тих, які не можуть до неї дорівнятись.

* * *

Подвійне покарання сучасності — це змусити нас старіти раніше і жити довше.

* * *

Ерудит — це той, хто показує менше, ніж знає; журналіст і консультант — його пряма протилежність.

---

* Тут варто уточнити. Існують винятки, але також є багато відомих випадків, коли повія закохується у клієнта.

КОНТРАРАТИВИ

Люди не люблять, коли просиш їх допомогти; люди ображаються, коли не просиш їх про допомогу.

* * *

Найкраща помста брехуніві — переконати його в тому, що віриш його словам.

* * *

Коли ми хочемо зробити щось, що, впевнені, приречено на провал, ми просимо у когось поради, щоб потім звинуватити радника у провалі.

* * *

Франція захопила Алжир, щоб там їли касуле*, а натомість Франція їсть кускус.

* * *

Значно складніше сказати *ні*, коли справді в цьому впевнений, ніж коли не дуже.

---

* Касуле — запашна запіканка повільного приготування з м'яса, свинячої шкіри та квасолі. — *Прим. пер.*

ПИТАННЯ ОНТОЛОГІЧНІ

Життя — це радше виконання, а не мета.

* * *

Якщо вас легко охоплює нудьга, то ваш детектор маячні працює правильно; якщо ви забуваєте дещо, то ваш мозок знає, як фільтрувати інформацію; якщо ви засмучуєтеся, то ви людина.

* * *

Це досить недавня хвороба — помилково вважати непомічене за неіснуюче; але деякі страждають на гіршу хворобу — помилково вважати непомічене таким, що неможливо помітити.

* * *

Нам потрібно почуватися загубленими, фізично чи інтелектуально, принаймні раз на день.

* * *

Найвища свобода полягає в тому, щоб не пояснювати, чому ви щось зробили.

* * *

Просити науку пояснити життя і життєві проблеми — це все одно, що просити філолога пояснити поезію.

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

СВЯЩЕННЕ І МИРСЬКЕ

Ви не можете висловити святого словами, вигаданими для мирського, але можете говорити про мирське словами, вигаданими для святого.

* * *

Атеїзм (матеріалізм) — це ставитись до мертвих, наче вони й не народжувалися. Я так не робитиму. Приймаючи священне, ви ще раз відкриваєте релігію.

* * *

Язичництво — це децентралізована теологія.

* * *

Якщо ви не можете спонтанно виявити (без аналізу) відмінності між священним і мирським, то й ніколи не дізнаєтеся, що означає релігія. Ви ніколи не зрозумієте того, що зазвичай називають мистецтвом. Ви ніколи нічого не зрозумієте.

* * *

Люди раніше зазвичай вбиралися буденно в робочі дні, а святково — щонеділі. Нині все навпаки.

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

МОЖЛИВІСТЬ, УСПІХ, ЩАСТЯ І СТОЇЦИЗМ

Успіх — це в середньому віці досягти того, про що мріяв у дитинстві.

* * *

Антонімом успіху є не провал, а козиряння іменами.

* * *

Сучасність має зрозуміти, що бути багатим і стати багатим математично, особисто, соціально й етично не те саме.

* * *

Доведено: якщо ви спілкуєтесь із кимось, хто має менший банківський рахунок, ніж у вас, то маєте спілкуватись так, ніби у вас стільки само грошей, скільки у нього, їсти там, де їсть він, і в жодному разі не показувати світлин із відпочинку в Провансі чи будь-що, що може вказати на різницю у статках.

* * *

Ви ніколи не станете абсолютно вільними, якщо вам тільки вдається уникати рабства; вам також треба уникати того, щоб стати рабовласником*.

---

* Версії цієї думки повторювали і доводили в різні періоди історії — останнім переконливо це зробив Монтень.

ПРИЄМНІ Й НЕ ДУЖЕ ПРОБЛЕМИ ЛОХІВ

Найбільш депресивний аспект життя пар, сварки яких ви бачите в ресторани, — це те, що майже завжди вони не усвідомлюють справжньої причини сварки.

* * *

Очевидно, що найбільш неуспішні люди дають найбільше порад, особливо щодо письменства й фінансів.

* * *

Ніколи не майте за партнера адвоката на пенсії, хіба що в нього є ще якась хобі.

* * *

Чутки корисні лише тоді, коли їх заперечують.

* * *

Проблема людей із формальною освітою в тому, що вони переконані, ніби люди без формальної освіти вважають їх розумнішими за себе.

* * *

Якщо довго приховувати правду, то зрештою ви радше дурите себе, а не інших.

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

ТЕЗЕЙ, АБО ЖИТИ ПО-СТАРОДАВНЬОМУ

Три найбільші залежності викликають героїн, вуглеводи і щомісячна зарплата.

***

Найважливіший аспект постування — це те, що ви відчуваєте глибоку, ні на кого не спрямовану вдячність, коли закінчуєте піст.

***

Моїм єдиним мірилом успіху є те, скільки часу вам треба вбити.

***

Мені цікаво чи лев (або канібал) куплять пропозицію на органічних людей.

***

Хороша книжка стає кращою під час другого читання. Чудова — під час третього. Будь-яка книжка, яка не варта того, щоб її перечитували, не варта й читання.

***

Якщо вам потрібна музика для того, щоб пройтись, не ходіть зовсім; і, будь ласка, не слухайте музику.

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

РЕСПУБЛІКА ЛИСТІВ

Письменство — це мистецтво повторювати себе так, щоб ніхто не помітив.

* * *

Більшість людей пише, щоб не забути деяких речей; я пишу, щоб забути.

* * *

Те, що вони називають філософією, я зву літературою; те, що вони називають літературою, я зву журналістикою; те, що вони називають журналістикою, я зву плітками; те, що вони називають плітками, я зву (від сили) вуаеризмом.

* * *

Якщо викладач не може провести уроку без готування, не ходить на такі уроки. Люди мають викладати іншим лише те, що вони вивчили органічно через досвід і допитливість... або шукати нову роботу.

* * *

Письменників пам'ятають за їхні найкращі роботи, політиків — за їхні найгірші помилки, а бізнесменів майже ніхто не пам'ятає.

[Купить книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

ЗАГАЛЬНЕ І КОНКРЕТНЕ

Те, що вивчив сам, я й досі пам'ятаю.

***

Звичайні уми знаходять схожість в історіях (і ситуаціях);
більш просвітлені визначають відмінності.

***

Щоб зрозуміти відмінність між Загальним і Конкретним,
зважте на те, що певна сукня краще годиться, щоб вразити
одну, конкретну людину, а не цілий натовп.

***

Ми ненавмисно посилюємо схожі риси з друзями, відмінні —
з незнайомцями і протилежні — з ворогами.

***

Багато людей такі неоригінальні, що вивчають історію, щоб
знайти помилки і повторити їх.

***

Немає нічого, що (загалом) вважають шкідливим, що не могло
б бути корисним у певних конкретних випадках; і немає
нічого, що вважають корисним і що не могло б нашкодити

[Купить книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

ОМАНА ВИПАДКОВОСТІ

Якщо нам не вдається маніпулювати нашим оточенням, то нам так само невідконтрольне те, про що і про кого ми думаємо, як і м'язи нашого серця.

* * *

Дуже важко сперечатись із людьми на зарплаті про те, що просте може бути важливим, а важливе — простим.

* * *

Наслідок закону Мура: кожні десять років колективна мудрість зменшується вдвічі*.

* * *

Велике цабе — це хтось, кого тимчасово вважають важливим, а не той, кому приписують тимчасову важливість.

* * *

Бог створив Монте-Карло і такі місця, щоб дуже багаті люди могли відчутти дуже велику заздрість.

---

* Закон Мура говорить, що обчислювальна потужність подвоюється кожні 18 місяців.